
Narušení grafické složky řeči aneb specifické poruchy školních dovedností

Mgr. Gabriela Smečková, Ph.D.

Cíle

Cílem této kapitoly je seznámit se zařazením specifických poruch školních dovedností do oblasti logopedie. Dále pak nastínit možný současný výskyt specifických poruch školních dovedností a jiných druhů narušené komunikační schopnosti.

Po prostudování této kapitoly byste měli být schopni:

- definovat komunikační schopnost a narušenou komunikační schopnost, v rámci narušené komunikační schopnosti uvést i její klasifikace dle různých kritérií;
- vymežit deset okruhů narušené komunikační schopnosti;
- uvést současný výskyt narušení grafické stránky řeči a jiných druhů narušené komunikační schopnosti.

Průvodce studiem

Vítejte při studiu kapitoly, která si klade za cíl seznámit vás se zařazením narušení grafické stránky řeči do oblasti logopedie. Budete seznámeni s vymezením komunikační schopnosti a narušené komunikační schopnosti. Také bude uveden přehled deseti okruhů narušené komunikační schopnosti. Na závěr vzpomeneme možný současný výskyt narušení grafické stránky řeči a jiných druhů narušené komunikační schopnosti. V závěru textu naleznete shrnutí, kontrolní otázky a úkoly, prostřednictvím kterých si můžete ověřit, do jaké míry jste si učivo osvojili.

Specifické poruchy školních dovedností – narušení grafické stránky řeči	Cílem této kapitoly je vzhled do problematiky specifických poruch školních dovedností, které jsou součástí zájmu vědního oboru logopedie. V rámci logopedie je vymezeno 10 okruhů narušené komunikační schopnosti.
Komunikační schopnost	Komunikační schopnost chápe Lechta (in Kerekrétiová a kol., 2009, s. 21) jako „ <i>schopnost člověka vědomě a podle patřičných norem používat jazyk jako systém znaků a symbolů v celé jeho komplexnosti a ve všech jeho formách, a to s cílem realizace určitého komunikačního záměru. Komplexnost znamená, že komunikační schopnost zahrnuje všechny jazykové roviny (foneticko-fonologickou, lexikálně-sémantickou, morfologicko-syntaktickou, pragmatickou); pokud jde o formy, tato schopnost zahrnuje všechny způsoby komunikace (např. mluvený, grafický, neverbální způsob komunikace.</i> “ Lechta (ibid) dále uvádí, že komunikační schopnost je průsečíkem tří vzájemně se prolínajících množin komponentů (biologických, psychologických, sociálních), a tvoří pak bio-psycho-sociální jednotu.
Narušená komunikační schopnost	O narušené komunikační schopnosti hovoříme tehdy, pokud jedna nebo více jazykových norem působí interferenčně vzhledem ke komunikačnímu záměru jedince. Narušenou komunikační schopnost můžeme klasifikovat dle různých kritérií, např. se může projevat v rámci symbolických i nesymbolických procesů, v rámci zvukové i nezvukové roviny; může se ovšem promítnout i v rámci více dimenzí (ibid). Z hlediska průběhu komunikačního procesu může být narušena složka expresivní (produkce řeči) či receptivní (porozumění řeči). Narušená komunikační schopnost může být trvalá či přechodná, jedinec si narušení může, ale nemusí uvědomovat. Narušená komunikační schopnost může v klinickém obrazu dominovat, nebo být symptomem jiného, dominantního postižení, onemocnění nebo narušení (symptomatické poruchy řeči). Narušená komunikační schopnost může být z hlediska doby vzniku vrozená (např. dyslálie), nebo získaná (např. afázie). Narušení

komunikační schopnosti může být úplné (např. afonie), nebo částečné (parciální) (Lechta in Lechta a kol., 2003). Termín narušená komunikační schopnost najdeme i v 10. revizi MKN Světové zdravotnické organizace, a to pod pojmem disaptibility, který je ekvivalentem narušené schopnosti (Lechta in Kerekrétiová a kol., 2009).

Právě jste byli seznámeni s tím, jak vymezujeme komunikační schopnost a jak definujeme narušenou komunikační schopnost. Nyní bude následovat přehled deseti okruhů narušené komunikační schopnosti, které vymezil Lechta (in Lechta a kol., 1999):

Deset okruhů narušené komunikační schopnosti

- vývojová nemluvnost,
- získaná orgánová nemluvnost (afázie),
- získaná neurotická nemluvnost (mutismus, selektivní mutismus, surdomutismus),
- narušení článkování řeči (dyslálie, dysartrie),
- narušení plynulosti řeči (balbuties, tumultus sermonis),
- narušení zvuku řeči (rinolálie, palatolálie),
- narušení grafické stránky řeči (např. dyslexie, dysgrafie, alexie, agrafie),
- poruchy hlasu,
- symptomatické poruchy řeči,
- kombinované vady a poruchy řeči (výskyt více druhů narušené komunikační schopnosti, např. dysartrie a dysfonie). (srov. např. Lechta in Kerekrétiová a kol., 2009)

Jak je patrné, specifické poruchy školních dovedností se objevují v rámci vymezení deseti okruhů narušené komunikační schopnosti, a to pod názvem narušení grafické stránky řeči. Specifické poruchy školních dovedností jsou tedy součástí logopedie, a mimo jiné i proto spadá tato problematika do kompetence speciálního pedagoga logopeda. Velmi často dochází k současnému výskytu specifických poruch školních dovedností (narušení grafické stránky řeči) a jiných typů narušené komunikační schopnosti (např. dyslálie, vývojová dysfázie). Současný výskyt narušení grafické stránky řeči a jiných druhů narušené komunikační schopnosti komplikuje výchovně-vzdělávací proces, proto je logické, že těmto jedincům musí být poskytnuta komplexní intervence. Speciální pedagog logoped je tedy odborník, který se podílí jak na diagnostice, tak na terapii narušení grafické stránky řeči i jiných druhů narušené komunikační schopnosti. Nemůžeme opomenout ani jiné odborníky, kteří jsou součástí týmu v rámci komplexní intervence (zahrnující jak diagnostiku, tak terapii), máme na mysli např. psychologa, sociálního pracovníka, speciálního pedagoga jiného zaměření než logopedického, popř. lékaře určitého zaměření.

Narušení grafické stránky řeči – součást problematiky logopedie

Shrnutí

Kapitola vás seznámila s termínem narušení grafické stránky řeči (patří sem např. dyslexie, alexie, dysgrafie, agrafie), který je jedním z deseti okruhů narušení komunikační schopnosti. Také zde byly definovány pojmy komunikační schopnost a narušená komunikační schopnost, která byla ještě klasifikována dle různých kritérií.

Kontrolní otázky a úkoly

1. Definujte komunikační schopnost.
2. Jaké rozlišujeme jazykové roviny a co si pod nimi představíte?
3. Jak byste definovali narušenou komunikační schopnost?
4. Do kterého okruhu byste zařadili balbuties, palatolálii a afázii?
5. Jak se nazývá okruh narušené komunikační schopnosti, který obsahuje dyslexii a dysgrafii?

Pojmy k zapamatování

komunikační schopnost
narušená komunikační schopnost
narušení grafické stránky řeči

Literatura

Seznam použité literatury:

1. KLENKOVÁ, J. 1996. *Kapitoly z logopedie I*. Brno: Paido. ISBN 80-8593-14-19.
2. KLENKOVÁ, J. 2006. *Logopedie*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1110-9.
3. LECHTA, V. 2003. Narušená komunikační schopnost. In: LECHTA, V. a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. Praha: Portál. S. 17–20. ISBN 80-7178-801-5.
4. LECHTA, V. 2009. Základní poznatky o logopedii. In: KEREKRÉTIPOVÁ, A. a kol. *Základy logopedie*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava. S. 15–32. ISBN 978-80-223-2574-5.
5. LECHTA, V. a kol. 1990. *Logopedické repetitorium*. Bratislava: SPN.
6. PEUTELSCHMIEDOVÁ, A. 2001. *Logopedické minimum*. Olomouc: UP. ISBN 80-244-0258-0.
7. VITÁSKOVÁ, K. 2005. Narušení grafické formy řeči. In: PEUTELSCHMIEDOVÁ, A.; VITÁSKOVÁ, K. *Logopedie*. 1. vyd. Olomouc: UP. S. 53–58. ISBN 80-244-1088-5.
8. ŠKODOVÁ, E.; JEDLIČKA, I. a kol. 2007. *Klinická logopedie*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-340-6.